נוספת: שהוא לא עשה להפסקת הטבח אחרי שנודע לו כי מתרחשים דברים חמורים במחנות.

בנקודה זאת טוען שרון, כי למעשה נודע לו על הטבח בשעה מאוחרת מאוד, אחרי שהפלאנגות כבר היו במחנות־הפליטים במשך יממה. על־פי העדויות שנשמעו, אמר שרון לכתב הטלוויזיה רון בן־ישי, שטילפן אליו ביום השישי בלילה,

אריאל שרון

יממה אחרי כניסת הפלאנגות, שכבר ידוע לו שמתרחש שם טבח.

אך מתי בדיוק נודע לו הדבר? בנקודה זאת חייב שרון להתגונן מפני העדויות שהעלו פרקליטיו של ראש אמ"ן, יהושע שגיא, בדבר „שני המיסמכים" של ראש אמ"ן, שחוברו כבר ביום הרביעי, יממה ויותר לפני הטבח. שרון חייב להוכיח שמיסמכים אלה — או מיסמכים אחרים שלא נדונו בדלתיים פתוחות — הגיעו אליו רק בשעה מאוחרת מאוד ביום השישי ולא לפני כן. הוא גם צריך להוכיח שלא ידע ביום שישי בצהרים על אפשרות של טבח, כאשר הוא נפגש עם ראש אמ"ן.

אם יצליח בכך, עדיין יהיה עליו להסביר מדוע, אחרי שנודע לו שדברים חמורים מתרחשים במחנות הפליטים, הוא לא נקט בפעולה. שהרי הפלאנגות נותרו במחנות גם בלילה שבין יום השישי ובין השבת בבוקר, וככל הנראה המשיכו במעשי־הטבח.

בנקודה זאת חייב שרון להטיל את האחריות על הרמטכ"ל, רב־אלוף רפאל איתן. איתן היה ב־ביירות במשך היום. הוא נפגש לשיחה עם מפקדי הפלאנגות ביום השישי אחרי־הצהרים. רפול, יהיה על שרון לזכור, הוא מפקד הצבא ומפקד המילחמה. כאשר יש בידו ידיעות המחייבות סטייה מן הפקודה של הדרג המדיני, עליו להודיע על כך לדרג המדיני ולבקש את אישורו לסטות מהפקודה.

שרון מתגונן, איפוא. נוסף על עדותו הראשונה הוא הוסיף שתי עדויות בכתב, שהוא נתן השבוע. היו גירסות רבות לסתור. כמה וכמה מהמוזהרים האחרים העידו נגדו.

אילו היה שרון נאשם במישפט פלילי, הוא היה חייב לעלות על דוכן־העדים כדי לבסס את גירסתו. השר העדיף שלא לחזור ולהעיד.

עניין זה עלול להראות תמוה. לשר־הביטחון היו יתרונות רבים. הוא לא התנדב להעיד מיוזמתו, אלא הוזמן על־ידי ראש אמ"ן. יתכן שפרקליטיו של שגיא קיוו ששרון יוזמן להעיד בין העדים הראשונים. אך חברי ועדת־החקירה קבעו שסדר ההופעה של העדים יהיה לפי דרגת־חשיבותם, ושרון נקבע כאחרון העדים.

עובדה זאת העניקה לו שני יתרונות. ראשית: הוא ידע מה היו כל העדויות שנשמעו לפניו, ויכול היה לנסות ולהפריכן. שנית: מכיוון שהוא אחרון העדים, אי־אפשר עוד להביא עדים שיפריכו את עדותו שלו.

קל להבין, אם כך, מדוע ויתרו פרקליטיו של שגיא על עדותו של שרון. אך מדוע ויתר הוא עצמו על יתרונותיו?

לכך יש הסבר אחד: ההסכר הפריטי. גם שרון לא רצה להעמיק יותר מדי את מעורבותו בחקירה. כמו בגין וכמו שמיר, הוא רוצה לשמור על אוסציות פתוחות כי מידת האפשר. שרון אמנם אמר כי הוא לא יתחמק מאחריותו למה שהתרחש בביירות, אך קשה לדעת מה יהיה פירושו של המישפט המעורפל הזה כשיתפרסמו מסקנות הוועדה.

קום — אלוף הפיקוד ומפקד האוגדה — מה מתרחש. הוא גם אחראי לפעולתם שלהם וגם לתיפקודו של ראש אמ"ן. אם יתברר שאמ"ן לא פעל כשורה — האחריות היא גם על הרמטכ"ל.

מצבו של איתן נראה חמור בנקודה אחת מסויימת: אחרי שביום השישי בבוקר הודיע אלוף הפיקוד לרמטכ"ל שהוא הורה לפסיק את פעולת הפלאנגות במחנות, בעיקבות השמועות שהם „הגזימו", כא רפול לביירות, קיים פגישה עם מפקדי הפלאנגות, לא התעניין ב„הגזמות", והתיר לפלאנגות להישאר במחנות למשך שעות רבות נוספות, למרות שידע כי האמריקאים לוחצים עליהם לצאת מייד מן המחנות.

בשיחה שהתקיימה ביום השישי בלילה בין איתן ושרון, דובר ביניהם על „ההגומות" של הפלאנגות — בשעה שהפלאנגות היו במחנות והמשיכו בטבח.

קו־ההגנה של איתן מחייב הטלת אחריות כלפי מעלה וכלפי מטה גם יחד.

כלפי קהילת־המודיעין חייב איתן לטעון כי היא לא הביאה הערכות מבוססות על כך שיהיה טבח במחנות, אם יוכנסו אליהם הפלאנגות.

הרמטכ"ל העיד פעמיים בדלתיים סגורות, וקשה לדעת מה אמר. אולם ראש לישכתו, סגן־אלוף זכרין העיד בדלתיים פתוחות. הוא אמר שהתרשמותו — שאולי אמורה לשקף את התרשמותו של הרמטכ"ל — היא שהפלאנגות היו צבא מסודר, ולכן אין להעלות על הדעת שיעשו מעשי טבח.

אבל בסתירה לעדות זאת עומדים דברים שאמר איתן הן בשעת הטבח, בישיבת הממשלה שהיתה ביום החמישי, והן אחרי הטבח. בעת ישיבת הממשלה הוא דיבר על „הנקמה בעיניים" של הנוצרים אחרי רצח באשיר ג'מאיל. אחרי הטבח הוא אמר לעיתונאים שכל מי שהכיר את המצב בלבנון, יכול היה לתאר לעצמו כי יתרחש מעשה מעין זה שהתרחש במחנות.

איתן חייב איפה להטיל את האחריות על קבלת ההחלטה להכניס את הפלאנגות כלפי מעלה, על הדרג המדיני. קו־ההגנה שלו יכול להיות זה: הדרג המדיני ידע מה שידעתי אני. אם למרות זאת קיבל את ההחלטה, עליי, כחייל, לבצע אותה.

כדי להשיב על השאלה מדוע לא הופסק הטבח, הוא חייב להטיל את האחריות כלפי מטה. בנקודה זו עליו לטעון כי „השמרעות", „הזימומים" וכיוצא באלה לא היו ידיעות מבוססות שאפשר לקבל החלטה בהתבסס עליהן. כלומר: אנשי־המודיעין

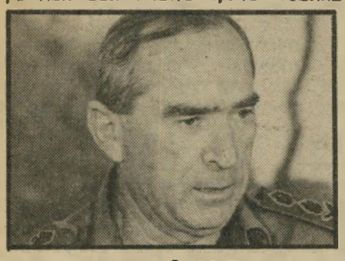

רפאל איתן

שבשטח ומפקדי הצבא שבשטח לא אגרו די אינפורמציה מהימנה על מה שקורה במחנות־הפליטים.

באשר להחלטה שהוא קיבל להתיר לפלאנגות להמשיך כשהיו־תם במחנות־הפליטים גם במשך יום השישי בערב ובלילה, יכול איתן לומר כך: הפעולה הופסקה על־פי הוראתי. לא הנחתי לכוחות נוספים להיכנס. כל מה שעשיתי היה לתת לפלאנגות כמה שעות להתארגנות לצורך יציאה מהמחנות.

דברים מסוג זה נשמעו בעדויות הפומביות. נאמר שגם ליחידות של צה"ל יש צורך בכמה שעות כדי להתארגן לצורך פינוי שטח או נסיגה ממנו. דברים אלה בוודאי נכונים לגבי יחידות גדולות. אך האומנם יתכן שגם יחידה של כמה עשרות אנשים זקוקה ליותר מ־12 שעות כדי להתארגן לפינוי?

גם כדי להשיב על שאלה זאת חייב איתן להטיל את האחריות כלפי מטה: הוא לא בקי בפירטי־הפרטים של פעולת הפלאנגות. המפקדים בשבטה — אלוף הפיקוד ומפקד האוגדה — הם שחייבים היו להפנות את תשומת־ליבו לנקודה זאת.

דודאי: גיא לא סיפר לי!

אבי עוזרו של שר־הביטחון, אבי דודאי, הזהירה הוועדה בקשר עם עניין אחד: הידיעה שהעביר או לא העביר לו סגן־אלוף ראובן גיא מהיחידה לביטחון לאומי, על „300 הרוגים, מחבלים ואזרחים", שהיו במחנות־הפליטים צברה ושאתילא.

על־פי העדויות שנשמעו, קיבל סגן־אלוף גיא ידיעה זאת ביום השישי בבוקר, אחרי הלילה הראשון של הטבח. מסר לו אותה רב־סרן משה סיני, שהוא עוזרו של סגן־אלוף משה חברוני, ראש ליישכתו של ראש אמ"ן.

גיא טען בעדויותיו לפני הוועדה, כי הוא העביר ידיעה זאת בטלפון אל אבי דודאי. סגן־אלוף חברוני העיד כי לפי התרשמותו ידע דודאי על העניין כאשר הם שוחחו בשדה־דוב בתל־אביב ביום השישי בצהריים, ואחר־כך במשך היום, כשהם היו ביחד בלישכתו של שר־החוץ, שם התקיימה הפגישה של השרים ואנשי־המודיעין עם השליח האמריקאי מוריס דרייפר.

קו־ההגנה של דודאי הצטייר בבירור רב כיום העדויות של היום השני, שנשמעו בדלתיים פתוחות. דודאי מכחיש מכל־וכל שהוא שמע ידיעה זאת מסגן־אלוף חברוני.

בשיחזור שנערך מאוחר יותר על־ידי מפקד ביחידה לביטחון לאומי, אלוף־משנה זוסיה („זיזי") קוניאוֹר, לא הכחיש דודאי, על־פי עדותו של זיזי, כי הוא ידע על „300 ההרוגים". אך אין פירוש הדבר שהוא ידע על כך מדבריו של גיא ביום השישי בצהריים, או מדבריו של חברוני באותן שעות. יתכן שהידיעה הגיעה אליו זמן רב אחר כך, ממקורות אחרים ומוסמכים פחות, ולכן לא היה עליו לייחס לידיעה שום חשיבות או לפעול על פיה.

קו־ההגנה של דודאי הוא גם קו־ההגנה של שרון. אם דודאי לא ידע, גם שרון לא ידע, משום ש־

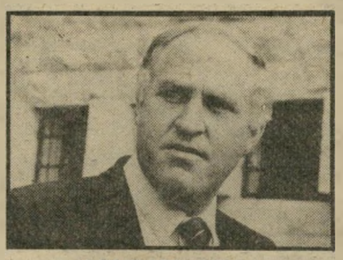

אבי דודאי

דודאי הוא צינור המידע שבין היחידה לביטחון לאומי והערכות המודיעין המגיעות אליה ובין שרון.

איתן: לא ידיעות מגושיות!

עמדתו של הרמטכ"ל נראית קשה למדי. הוא נמצא בתווך, בין הדרג המדיני ובין הדרג הצבאי. פירוש הדבר שהוא סובל מן החסרונות של שתי הקבוצות.

מחד, איתן נמנה על הדרג של מקבלי ההחלטות. ההחלטה להיכנס למערב־ביירות התקבלה בעיקבות שיחה טלפונית שהיתה בינו ובין מנחם בגין, שבעיקבו־תיה היתה שיחה בין ראש־הממשלה ושר־הביטחון.

איתן גם קיבל משרון את ההוראה להכניס את הפלאנגות למחנות־הפליטים, ויתכן שהוא היה שותף לה. בשני עניינים אלה נמנה איתן עם הדרג המדיני.

מאידך, איתן הוא גם איש־צבא. שהיה בקשר מתמיד עם השטח. הוא היה בביירות מדי יום, הוא שמע מן המפקדים במ־

ראש המוסד: מי הזהיר אותם?

כל העדויות שמסר ראש המוסד או שנמסרו מטעמו היו בדלתיים סגורות. בגלל האופי של תפקידו, הוא גם לא הוזכר הרבה בעדויות שנשמעו בדלתיים פתוחות.

האם לא הזהיר ראש המוסד מפני הטבח, ולא היה ערוך כדי לדווח על המתרחש במחנות, אם ידע על כך משהו?

ההגנה של ראש המוסד יכולה להתבסס על הנקודות הבאות: ראשית, הוא היה חדש בתפקידו. ראש המוסד הקודם, הא־לוף (מיל') יצחק („חקה") חופי, פרש חמישה ימים בדיוק לפני הטבח. אם היו מחדלים בעבודת המוסד, יהיה זה בלתי־הוגן להאשים בכך את המפקד החדש.

שנית, יכול ראש המוסד לומר, לא היה סעם שהמוסד יזהיר את הדרג המדיני מפני אפשרות של טבח, מפני שלקהילת המודיעין היה ידוע יפה־יפה שהדרג המדיני מודע לאפשרות זאת.

והראייה: כדי להסביר מדוע נכנס צה"ל למערב ביירות, הוציא דובר צה"ל הודעה, ובה הוא אמר כי צה"ל עשה זאת כדי למנוע מעשי טבח. דברים ברוח דומה נאמרו גם בהודעת הממשלה. גם הודעת דובר צה"ל וגם הודעת הממשלה נעשו בעצה אחת בין ראש־הממשלה ושר־הביטחון.

כלומר: הדרג המדיני היה מודע היטב־היטב לאפשרות של מעשי טבח!

ולא רק זאת: בשיחה שהתקיימה ביום הרביעי בין ראש־הממשלה ובין מזרים דרייפר, אמר בגין במפורש כי צה"ל נכנס למערב ביירות כדי למנוע מעשי־נקם מצד הפלאנגות.

כיצד ידע הדרג המדיני על האפשרות שיהיו מעשי־טבח ומעשי־נקם? האם לא מתוך מידע שסופק לו על־ידי קהילת־המודיעין, והמוסד בתוכה? ולחילופין: אם החליט הדרג המדיני להתיר את כניסת הפלאנגות למחנות למרות החשש ממעשי־טבח, מה יכול ראש המוסד לעשות? הוא הרי אינו נמנה עם מקבלי ההחלטות ברמה של ראש־הממשלה או שר־הביטחון. תפקידו רק לספק מידע.

שגיא: הי'ו מיסמכים!

הטענה כלפי ראש אמ"ן, האלוף יהושע שגיא, דומה בעיקרה לטענה שהופנתה כלפי ראש המוסד: הוא לא סיפק הערכות מתאימות לפני הטבח ולא סיפק די מידע במהלכו.

על מהלכי המודיעין אפשר לדעת יותר ממה שידוע על מהלכי המוסד והאיש הזעומד בראשו. ידוע שראש לישכת ראש אמ"ן קיבל ידיעה על „300 הרוגים, מחבלים ואזרחים", וידוע שהוא דאג להעביר אותה לסגן־אלוף גיא מהיחידה לביטחון לאומי, מתוך הנחה, אולי, שהיא תעבור הלאה, אל עוזרו של שר־הביטחון, וממנו אל שר־הביטחון.

אך יתכן שקו־ההגנה של שגיא אינו מבוסס בעיקרו על ידיעה זאת, למרות שהוקדש לפרשה זמן רב בדיונים הגלויים של ועדת־

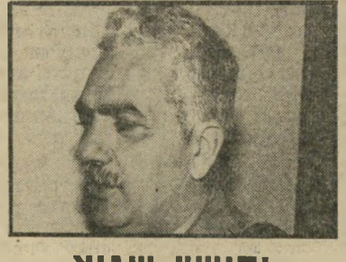

יהושע שגיא

החקירה. סביר יותר להניח כי ההגנה של ראש אמ"ן מבוססת על שני המיסמכים שהוא חיבר